

Účastníci řízení

24.10.2006

Pojem účastenství

V civilním soudním řízení se vždy rozhoduje o právech a povinnostech jeho účastníků, nikoliv o právech a povinnostech jiných osob.

Účastníci řízení jsou nositelé určitých práv a povinností, které uplatňují formou procesních úkonů v civilně procesních právních vztazích.

Postavení účastníka není určeno jeho fyzickou přítomností u soudu, ale tím, že se jedná o jeho právech a povinnostech.

Práva a povinnosti účastníků

Rovnost - *stejná možnost k uplatnění svých práv.*

- *právo jednat ve své mateřštině,*
- *možnost přednést své návrhy, navrhnout důkazy, vyjádřit se ke všem okolnostem.*

Realizace práv a povinností prostřednictvím procesních úkonů dispoziční povahy, tj. takových, které mohou proces ovlivnit významným způsobem.

- *např. změna žaloby, zpětvzetí žaloby, uzavření smíru, uznání nároku, podání opravných prostředků*

Vymezení účastníků

*Civilní proces není vnitřně jednotný => **neexistuje jednotné vymezení pojmu účastník.***

*Účastníci jsou **jinak vymezeni a označeni** v předpisech o řízení nalézacím, v řízení o výkonu rozhodnutí, v řízení konkursním, vyrovnacím, resp. úpadkovém, či řízení rozhodčím.*

Účastníci v řízení sporném

§ 90 OSŘ - žalobce x žalovaný

- vzájemný poměr v řízení sporném, v jehož rámci prosazují svůj protikladný zájem na jeho výsledku.

*Účastníkem je ten, kdo se domáhá, aby soud poskytl ochranu jeho subjektivnímu právu (**žalobce**), a ten, kdo je žalobcem určen jako osoba, jež toto právo ohrožuje či porušuje (**žalovaný**).*

*Do novely provedené z. č. 30/2000 Sb. užívány pojmy **navrhovatel a odpůrce**.*

Účastníci v řízení nesporném

- *Některá nesporná řízení lze zahájit i bez návrhu, jiná pouze na návrh => dvojí definice účastenství v nesporném řízení.*
- *§ 94 odst. 1 – druhá definice účastníků řízení pro případy nesporného procesu, který může být zahájen i bez návrhu: **Navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno.***
- *§ 94 odst. 2 – třetí definice účastníků řízení pro případy nesporného procesu, který lze zahájit pouze na návrh: **Navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje.***

Způsobilost být účastníkem řízení

Způsobilost subjektů mít procesní práva a povinnosti.

Podmínka řízení, kterou musí soud po jeho zahájení zkoumat.

OSŘ (§ 19) výslovně stanoví, že způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti, tedy hmotně právní subjektivitu; jinak ten, komu ji zákon přiznává.

Fyzické osoby, právnické osoby, stát, další subjekty

Nedostatek v této podmínce může vést pouze k zastavení řízení, neboť jde o neodstranitelný nedostatek.

Procesní způsobilost účastníků

- *Způsobilost subjektů vlastními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti – samostatně nebo prostřednictvím zvoleného zástupce (§ 20).*
- **Podmínka řízení, kterou musí soud po jeho zahájení zkoumat.**
- *Procesní způsobilost fyzické osoby vzniká v plném rozsahu zletilostí. V pracovně právních vztazích u zaměstnance současně se způsobilostí mít práva a povinnosti.*
 - *omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům*
- **Procesní způsobilost právnických osob vzniká okamžikem jejich vzniku a trvá až do jejich zániku.**
- **Nedostatek v této podmínce může být odstraněn.**

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.6.2000,
sp. zn. 26 Cdo 796/2000:

Nedostatek způsobilosti být účastníkem řízení (*nedostatek právní subjektivity*) **je neodstranitelnou vadou, která brání soudu jednat ve věci a má mít za důsledek zastavení řízení** (§ 103 , § 104 odst. 1 věta první o.s.ř.); *naproti tomu nedostatek aktivní věcné legitimace účastníka řízení, který způsobilost být účastníkem řízení ve smyslu ustanovení § 19 o.s.ř. (§ 7 obč.zák.) má, není vadou (zmatečností) ve smyslu § 237 odst. 1 písm. b/ o.s.ř. , 1) ale důvodem pro zamítnutí žaloby rozhodnutím soudu ve věci samé.*

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne
15.10.2001, sp. zn. 21 Co 344/2001:

Soud má povinnost podle § 103 obč. soud. řádu kdykoli za řízení přihlížet k tomu, zda jsou splněny podmínky, za nichž může rozhodnout ve věci samé (podmínky řízení). Podle § 104 odst. 1 obč. soud. řádu, jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení zastaví. Mezi neodstranitelné podmínky řízení patří i nedostatek způsobilosti být účastníkem řízení (§ 19 obč. soud. řádu). Pro nedostatek způsobilosti být účastníkem řízení v den jeho zahájení může soud jedině řízení bez dalších procesních úkonů zastavit.

Společenství účastníků

- *Ve sporném řízení může na straně žalobce i žalovaného vystupovat více osob – subjektivní kumulace.*
 - *aktivní společenství – strana žalobce*
 - *pasivní společenství – strana žalovaná*
- **Samostatné společenství – každý účastník vystupuje „samostatně“ – tolik právních poměrů, kolik je společníků.**
- **Nerozlučné společenství – hmotné právo, z něhož vyplývají práva nebo povinnosti v procesu, je nedílné.**

- **Dobrovolné společenství** – jeho vznik záleží pouze na vůli účastníků, popř. na vůli soudu.
- **Nucené společenství** – ze zákona je třeba k uplatnění práva účasti všech věcně legitimovaných účastníků.

Účastník pro určitý úsek řízení

*Účastníkem pro určitý úsek řízení může být **osoba rozdílná od účastníků ve věci samé, jestliže v řízení, jehož se účastní, se jedná a rozhoduje o některých jejích právech a povinnostech spojených s její účastí v procesu.***

- např. svědek se stává účastníkem té části řízení, ve které se jedná a rozhoduje o jeho nároku na svědečné

Vedlejší účastenství

Vedlejší intervence – pouze ve sporech, *kdy je rozsah společenství vymezen žalobcem a žalovaným*

Vedlejší účastník vystupuje vedle hlavního účastníka a pomáhá mu ve sporu „zvítězit“. Podmínkou je **právní zájem** vedlejšího účastníka na výsledku sporu.

- např. ručitelé

Práva a povinnosti vedlejšího účastníka jsou odvozeny od práv a povinností účastníka hlavního. Vedlejší účastník však **nesmí činit takové procesní úkony, jimiž by disponoval řízením či jeho předmětem.**

Hlavní intervence

*Procesní institut, který umožňuje, aby **třetí osoba** podala žalobu proti oběma sporným stranám, jestliže žalobou uplatňuje své vlastní právo k předmětu řízení.*

*Na jedné straně stojí **intervenient jako žalobce** a na druhé straně **účastníci původního řízení jako žalovaní.***

- např. spor o vydání věci, kdy v probíhajícím řízení uplatňuje svůj nárok další osoba

Věcná legitimace

Představuje hmotněprávní vztah účastníka k projednávané věci.

Věcně legitimován je ten, kdo je účastníkem hmotněprávního vztahu, o němž se v řízení jedná.

- aktivní legitimace – strana žalující

- pasivní legitimace – strana žalovaná

Je nutné ji důsledně odlišovat od procesní způsobilosti.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.8.1999,
sp. zn. 21 Cdo 2588/98:

*V žalobě označený účastník, je-li fyzickou nebo právnickou osobou, je procesně legitimován; podle toho, zda vystupuje na straně žalobce anebo na straně žalovaného je rozlišována aktivní nebo pasivní procesní legitimace. **Jestliže ten, kdo byl označen jako žalovaný, není účastníkem hmotněprávního vztahu, o který v řízení jde, soud žalobu zamítne pro nedostatek pasivní věcné legitimace.***

Přistoupení účastníků

Institut umožňující nápravu nedostatku aktivní nebo pasivní věcné legitimace, který by jinak vedl k zamítnutí žaloby.

§ 92 odst. 1 – k přistoupení může dojít tehdy, když účastník sám věcně legitimován není, protože mu hmotné subjektivní právo či povinnost svědčí pouze ve spojení s jiným subjektem.

V případě přistoupení na straně žalobce musí přistupující osoba vyslovit souhlas.

Záměna účastníků

- *Institut umožňující nápravu nedostatku aktivní nebo pasivní věcné legitimace, který by jinak vedl k zamítnutí žaloby.*
- *Na návrh žalobce může soud se souhlasem žalovaného připustit, aby žalobce nebo žalovaný z řízení vystoupil a aby na jeho místo vstoupil někdo jiný.*
- ***V případě záměny na straně žalobce musí vstupující osoba vyslovit souhlas.***
- ***Nový žalobce ani nový žalovaný nejsou vázáni úkony svých předchůdců.***

Procesní nástupnictví

§ 107 OSŘ - Přechod práv či povinností některého účastníka na jinou osobu, kdy účastník ztratí v průběhu řízení způsobilost být jeho účastníkem.

- smrt fyzické osoby, zánik právnické osoby

Soud podle povahy věci posoudí, zda může v řízení pokračovat i s právním nástupcem účastníka, nebo zda musí řízení zastavit.

Procesní nástupce vstupuje do procesních práv a povinností svého předchůdce a musí přijmout stav řízení, jaký tu je v době jeho nástupu.

§ 107a OSŘ – sukcese práv a povinností, aniž by některý z účastníků ztratil způsobilost být účastníkem řízení.

Jen tehdy, jestliže žalobce navrhne, aby nabyvatel práva nebo povinnosti vstoupil do řízení na místo dosavadního účastníka. Je však nutný souhlas toho, kdo má do řízení vstoupit na místo žalobce.

Procesní úkony účastníků

- *Účastníci prosazují svoji vůli prostřednictvím procesních úkonů.*
 - návrhy, žádosti, podněty apod.
- *Prostřednictvím úkonů procesní strany **ovlivňují průběh procesu.***
- **Dispoziční úkony** – jejich prostřednictvím účastníci **nakládají řízením, resp. jeho předmětem.**
 - změna žaloby, zpětvzetí návrhu, uznání nároku
- **Forma procesních úkonů**
- **Obsah procesních úkonů** – náležitosti
- **Lhůty pro provedení procesních úkonů**
 - zákonné x soudcovské

Zastupování účastníků

*Zastoupením podle procesního práva vzniká **procesní vztah** mezi zástupcem a zastoupeným na jedné straně, a mezi nimi a soudem, resp. ostatními subjekty, na straně druhé.*

Zastoupení na základě zákona (§ 22, 23)

na základě plné moci (§ 24 – 28a)

na základě rozhodnutí soudu (§ 29 – 31)

Zákonné zastoupení

Fyzická osoba, která nemůže před soudem samostatně jednat, protože nemá procesní způsobilost, musí být v procesu zastoupena svým zákonným zástupcem.

- stanoví tak předpisy hmotného práva*
- nezletilé děti - kterýkoliv z rodičů, kolizní opatrovník*
- fyzické osoby, které byly rozhodnutím soudu zbaveny způsobilosti k právním úkonům nebo v ní byly omezeny*
 - soudem ustanovený opatrovník*

Zastoupení na základě rozhodnutí soudu

Zastoupení zákonné:

- **zastoupení osob procesně nezpůsobilých**
 - *nemají-li zákonného zástupce a hrozí-li nebezpečí z prodlení, může jim soudu sám ustanovit opatrovníka – jen pro konkrétní proces*
- **zastoupení osob procesně způsobilých**
 - *brání-li určitým osobám nějaká překážka v účasti na řízení*
- **zastoupení osob, které nemohou v procesu svá práva dostatečně hájit**
 - *např. řízení o způsobilosti k právním úkonům, řízení o prohlášení za mrtvého*

Jiné zastoupení na základě rozhodnutí soudu:

- zástupce může být ustanoven, jestliže je to třeba k ochraně zájmů účastníka, u něhož jsou dány předpoklady k osvobození od soudních poplatků

Zastoupení na základě plné moci

Předpokladem je dohoda o zastoupení mezi zastoupeným a zástupcem. Tato dohoda konstituuje hmotně právní poměr mezi zastoupeným a zástupcem. Práva a povinnosti zastoupeného a zástupce v občanském procesu se však řídí ustanoveními procesního práva.

Advokát – ve všech případech

Je vázán ústavou, zákony a ostatními obecně závaznými předpisy a v jejich mezích **příkazy klienta.**

Je povinen chránit práva a oprávněné zájmy svého klienta.

Notář – případy v rozsahu stanoveném notářským řádem

- řízení o dědictví, péče soudu o nezletilé, řízení o úschovách, umoření listin apod.

Je vázán ústavou, zákony a ostatními obecně závaznými předpisy a v jejich mezích **pokyny zmocnitele.**

- **právo substituce, činnost za úplatu**

Patentový zástupce – *pouze ve věcech průmyslového vlastnictví*

Je vázán ústavou, zákony a ostatními obecně závaznými předpisy a v jejich mezích příkazy zastoupeného.

Odborová organizace

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Právnícká osoba, *která vznikla na základě zákona o sdružování občanů – řízení ve věcech ochrany před diskriminací, a právnícká osoba, k jejímuž předmětu podnikání, popřípadě činnosti patří ochrana práv podle autorského zákona*

Obecný zmocněnec – *fyzická osoba může zastupovat ve všech případech, s výjimkou těch, kde se vyžaduje obligatorní zastoupení advokátem či notářem.*

Plná moc

V téže věci může mít účastník pouze jediného zvoleného zástupce, *ten se musí v řízení prokázat plnou mocí.*

Procesní plná moc – *pro celé řízení*

- **advokátu či notáři lze udělit pouze procesní**
- *končí pravomocným skončením řízení, jestliže se nevztahuje i na řízení jiná*
- *zaniká odvoláním zmocnitele nebo výpovědí zmocněnce, ztrátou způsobilosti být účastníkem řízení, smrtí nebo zánikem zmocněnce*

Prostá plná moc – *pro určité procesní úkony*

- *vedle uvedených zaniká také provedením úkonu*

Procesní nástupci nejsou vázáni plnými mocemi svých předchůdců.

Vystupování za stát

*Před soudem dle § 21a vystupuje za stát zejména **Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových**, na základě z. č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových – věci ohledně **majetku státu***

- není právnickou osobou, ale organizační složkou státu, před soudem jedná zaměstnanec pověřený generálním ředitelem

V ostatních věcech vystupuje organizační složka státu příslušná podle zvláštního právního předpisu

- jedná vedoucí org. složky nebo jím pověřený zaměstnanec

Jednání za právnickou osobu

- *statutární orgán*
- *její zaměstnanec (člen), který tím byl statutárním orgánem pověřen*
- *vedoucí jejího odštěpného závodu nebo vedoucí jiné její organizační složky, o níž zákon stanoví, že se zapisuje do obchodního rejstříku, jde-li o věci týkající se tohoto závodu (složky)*
- *její prokurista, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.*
- *nucený správce*